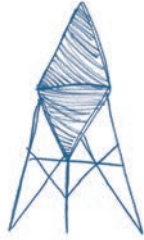

Sauvamerkki

Sauvamerkki on pysty- ja vinosuuntaisista puurakenteista koottu päiväajan merimerkki. Tunnistamisen helpottamiseksi ja näkyvyyden lisäämiseksi pystypuihin laudoitettiin erilaisia pintoja tai kuvioita. Huippumerkkinä saattoi olla esimerkiksi tynnyri. Suomessa on jäljellä enää yksi suurikokoinen sauvamerkki, Korsnäsin edustalla sijaitseva, v. 1860 rakennettu Svettgrund, jossa on lautaverhoiltu rombinmuotoinen huippumerkki.

Sektoriloisto

Sektoriloisto on merenkulun turvaloisto, joka näyttää punaista, vihreää tai valkoista jaksollista valoa. Valon väri opastaa merenkulkijaa kohti turvallista vesialuetta.

Sumutorvi

Paineilmalla toimiva sumutorvi ohjasi ja varoitti laivoja, kun näkyvyys merellä oli huono. Ilmavirtauksen kehitti erillinen ilmanpuristin, jota säädettiin mekaanisella kellokoneistolla. Koneisto oli säädetty esimerkiksi antamaan kuuden sekunnin puhallus puolen minuutin välein. Ilmanpuristinta käytti polttomoottori, jota nimitettiin tyfooniksi.

Tulitorni

Tulitorni (vironkielessä "tule torn" tarkoittaa majakkaa) on majakan vanha nimitys, jota käytetään joskus vanhoissa dokumenteissa tai runollisissa kielessä.

Tunnusmajakka

Tunnusmajakka eli pooki on vanhimpia merimerkkejämme. Se on korkea rakennus, jolla on tavallisesti maalattu lautaverhoilu, tunnusomainen muoto ja värit. Tunnusmajakassa ei ole valoa, vaan kyseessä on vain valoisa aikana selkeästi tunnistettava rakennelma. Tunnusmajakoita rakennettiin paikantamisen helpottamiseksi, ohjaamaan aluksia väylälle tai osoittamaan luotsin kohtauspaikkaa. Suomen vanhin tunnusmajakka, kivistä muurattu Lyökin pooki Uudenkaupungin rannikolla, on rakennettu v. 1757. Suomessa on 36 tunnusmajakkaa.

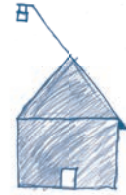

Valon kantama

Majakan valovoimaa kuvataan yleensä sen valon kantomatalla. Esimerkiksi Utön majakan valon kantama on 49 km, Isokarin 35,1 km, Porkkalan Kallbådanin 26,5 km ja pohjoismaiden korkeimman (52 m merenpinnan yläpuolella) majakkarakennuksen Bengtskärin 20 km. Loistoluetteloissa ja merenkulkijoiden kielenkäytössä majakoiden valonkanto ilmoitetaan meripenikulmina (1 mpk = 1 852 m).

Vippipooki

Vippipooki eli vipumajakka on vanha, alkeellinen valomerkki. Vinttikaivoa muistuttavan telineen varassa nostettiin kori palavia hiiliä merkiksi öisille merenkulkijoille.

Lähdeluettelo:

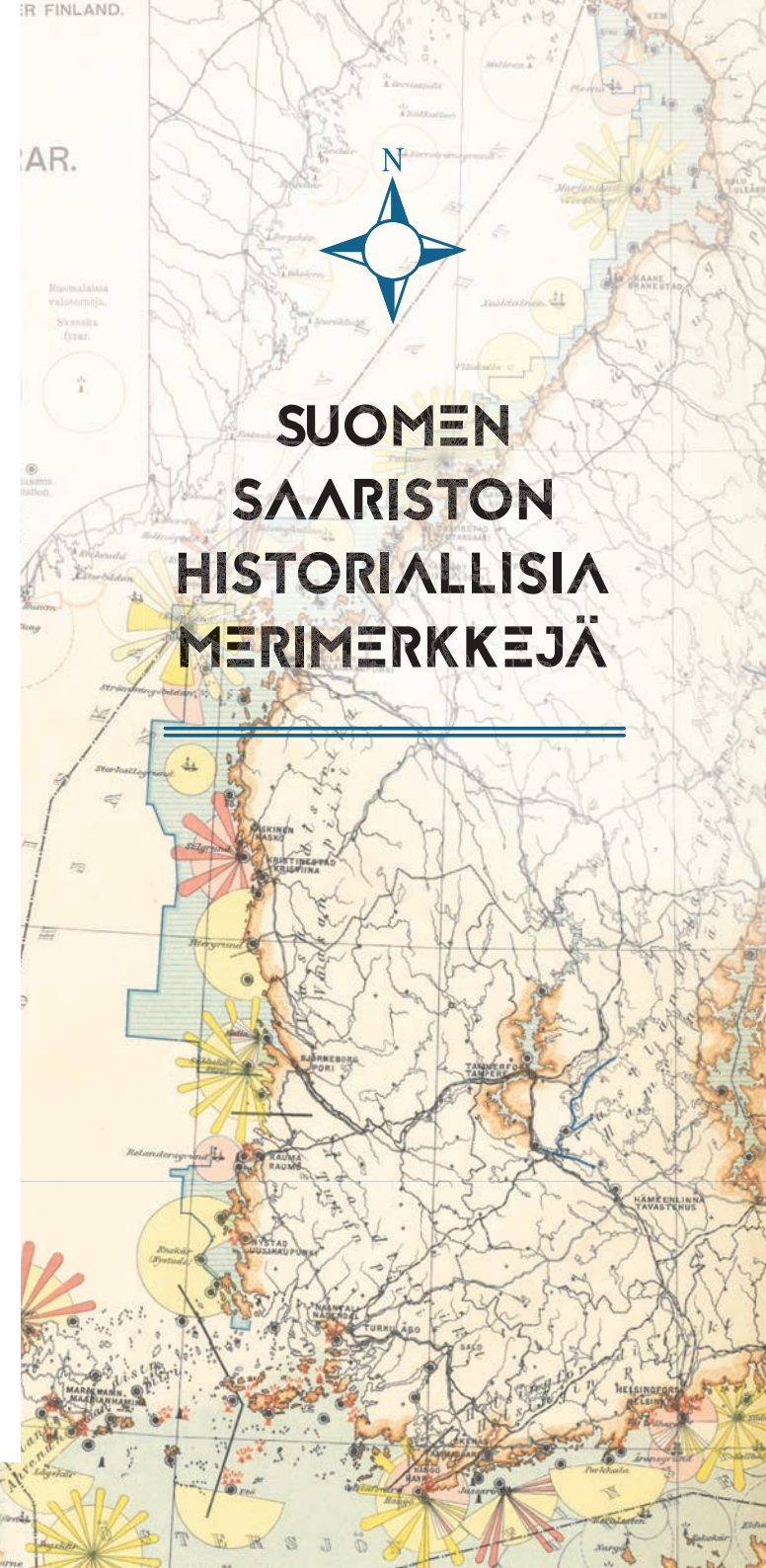
- Suomen rannikon loistot 2010. Liikennevirasto 2010.
- Nyman Harri, Meriväyliä rakennusperintö. Museovirasto 2009.
- Ala-Pöllänen Anne, Laurell Seppo, Nyman Harri, Helsingin yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitos. Kansatiede. Verkko-opetusmateriaali-hanke 2001.
- Kansallisarkisto

Teksti: Jarna Juntura, Juhani Juntura ja Hilikka Lippu

Piirroksat: Juhani Juntura

www.majakkaseura.fi

Suomen saaristossa saatat tavata vanhoja, merenkulkuun liittyviä rakennelmia. Komeimmat niistä ovat majakoita ja vaatimattomimmat rantakalliolle koottuja kivikasoja. Monet näistä rakennelmista liittyvät aikaan, jolloin laivat olivat purjelaivoja ja kulkivat rannikon tuntumassa vain päivisin.

Keskiajalla kruunu, kirkko ja luostarit alkoivat merkitä rannikon meriväyliä kivikasoilla tai puurakennelmilla. Samoin tekivät paikalliset laivanvarustajat, kauppiat ja kalastajat, jotka tarvitsivat merkityjä kulkuväyliä tai varoituksia kareista ja matalikoista. 1800-luvulla kauppa vilkastui, ja rannikoillemme rakennettiin komeat majakkamme sekä monet väyläloistot ohjaamaan merenkulkua. Näin purjehtiminen onnistui yölläkin. 1900-luvulla pystytettiin rakentamaan majakoita myös vedenalaisille matalikoille.

Merimerkkien virallista suojeluohjelmaa ei Suomessa ole olemassa, mutta usein rannikon asukkaat huolehtivat omista vanhoista merimerkeistään, kunnostavat niitä ja vaalivat tarinoillaan niiden värikästä historiaa. Suomen Majakkaseura suojelee aktiivisesti näitä arvokkaita rakennelmia.

Tämä sanasto koskee historiallisesti merkittäviä merimerkkityyppejä ja niiden yksityiskohtia. Siihen eivät sisälly nykyaikaisen merenkulun tai veneilyn merimerkit.

Huippumerkki

Päivämerkeinä toimiviin kivilatomuksiin tai tunnusmajakoihin eli pookeihin voitiin lisätä huippumerkki, joka antoi sille näkyvyyttä ja tunnistettavuutta. Esimerkkejä huippumerkeistä ovat lippu, risti, rombi (vinoseinäinen kuutio), tuuliviiri tai tynnyri. Raahen edustalla sijaitsevassa v. 1853 rakennetussa Taskun pookissa huippumerkkinä on puinen risti.

Kaasa

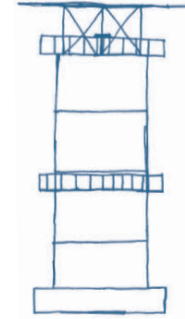
Kaasat ovat muinaisia merimerkkejä, joita käytettiin Perämeren rannikolla. Sana kaasa on peräisin sanasta kasa eli röykkiö. Ulkonäöltään kaasat muistuttivat riu'usta koottua sytyttämätöntä kokkoa. Kaasan alkuperäinen tehtävä oli levottomina aikoina toimia viestitulena ja vihollisesta varoittavana roviolla. Sytyttämätön kaasa saattoi toimia merimerkkinä tai hyvän verkonlaskupaikan symbolina. Nykyään kaasat ovat hävinneet meriväyliltä.

Kalastusloisto

Kalastusloisto oli linja- tai sektoriloisto, joka sytytettiin yöllä liikkuvia kalastajia varten. Sitä ylläpitivät yksityishenkilöt tai kalastuskunnat. Kokkolan Poroluodonkarilla sijaitseva kalastusloisto Krunnin Lyysi (ruotsinkielessä "lysa" tarkoittaa valaista, loistaa) on peräisin 1700-luvulta.

Kasuunimajakka

Kasuunimajakka (ranskankielessä kasuuni, "caisson" tarkoittaa kirstua, koteloa) on vedenalaiselle matalikolle rakennettu kiinteä pohjamajakka, jonka perustana on kivillä täytetty, suppiloa, lieriötä tai laatikkoa muistuttava betonisokkeli. Kasuunimajakat, ja myöhemmin myös merenpohjaan juntatut pohjamajakat, korvasivat paikalla aikaisemmin olleet majakkalaivat. Ensimmäinen kasuunimajakkamme on Kihdin selälle v. 1947 rakennettu Gustaf Dalén, joka on nimetty valaisinlaitteensa keksijän mukaan.

Kummeli

Kummeli on rannalle rakennettu, valaismaton päivämerkki, joka on valkoiseksi maalattu kivilatomus tai puurakennelma. Myöhemmin aikoina kummeleita on tehty myös betonista ja teräksestä. Kummeleita käytetään täydentämään viittojen tai linjamerkkien avulla tehtyä väylämerkintää. Johtoloistot alkoivat korvata kummeleita 1900-luvun alussa.

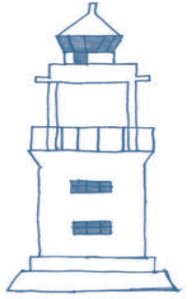

Loisto

Loisto on majakkaa pienempi valomerkki, joka johdattaa laivoja sokkeloisilla saaristoväylillä. Yöllä loisto tunnistetaan valotunnuksensa perusteella eli näyttämänsä valon jaksottelusta. Siksi lähekkäin olevien loistojen valotunnukset poikkeavat toisistaan. Valotunnus on merkitty merikartalle loiston karttamerkin yhteyteen sekä loistoluetteloihin. Varsin tavallinen loiston malli on valkoinen, kahdeksankulmainen valurautakoju. Sana "loisto" on myös yleisnimitys kaikille merenkulun turvalaitteille, jotka on varustettu valolaitteilla, majakoista valopoijuihin asti.

Majakka

Majakat varoittavat laivoja joutumasta liian lähelle rannikkoa, avomeren kareja tai matalikkoja. Ne voivat sijaita merellä rannikkoväylän ulkosuulla tai avomerellä varoittamassa vaarallisista merialueista. Majakalla on oma valotunnuksensa, joka toimii paikantajana tai ohjaa laivoja turvalliselle väylälle. Se voi olla varustettu erivärisillä valosektoreilla.

Saaristomerellä Korppoossa sijaitsee Suomen vanhin, yhä toiminnassa oleva valomajakka, Utö. Alkuperäinen majakkarakennus vuodelta 1753 räjäytettiin Suomen sodassa, ja sen tilalle rakennettiin uusi majakkatorni v. 1814. Sen aikainen nelikulmainen kivimuuraus on nykyisen majakan runkona. Vanhat majakat ovat yleensä tornimaisia rakennuksia ja moderneimmat ristikkorakenteisia, jotka on varustettu valolla, esimerkkinä Porin edustalla oleva, v. 1933 valmistunut Kaijakari. Nuorin perinteinen majakka on Merenkurkun Mustasaaressa sijaitseva, v. 1960 valmistunut Utgrynnanin majakka. Liikenneviraston mukaan Suomessa oli v. 2013 yhteensä 47 majakkaa.

Majakkalaiva

Valolla varustetut miehitetyt majakkalaivat olivat merenkulun kelluvia turvalaitteita. Laivat ankkuroitiin matalikoille varoituksen merkiksi tai ohjaamaan laivoja satamaan johtavan väylän suulle. Myöhemmin pohjamajakat korvasivat majakkalaivat lähes kokonaan. Suomessa ensimmäinen majakkalaiva oli Merenkurkussa v. 1868 rakennettu Qvarken/Snipan. Viimeinen, v. 1901 rakennettu majakkalaiva Kemi on Museoviraston kunnostettavana Kotkassa.

Radiomajakka

1900-luvulla alettiin käyttää meriliikenteessä navigoinnin apuna radiosignaaleja, joita rannikolle tai saariin sijoitettu kiinteä radiomajakkamasto lähetti sille määritellyllä radiotaajuudella. Satelliittinavigoinnin myötä radiomajakat ovat menettäneet merkityksensä lähes kokonaan. Ahvenanmaan Kumlingenissa on vielä olemassa v. 1937 rakennettu radio- ja lentomajakka.

